

VLATKA IVIĆ*
ALEKSANDRA PAVLIČEVIĆ

KAKO PODIJELITI KRIVICU ILI SURADNIČKO OCJENJIVANJE GRUPNOGA RADA

U našem radu željele smo stvoriti metodu ocjenjivanja grupnoga rada u kojoj će i nastavnik i učenik vrednovati ne samo konačni rezultat rada, već cijeli proces stvaranja završnoga proizvoda. Osjećale smo da učinivši naše učenike aktivnima u procesu ocjenjivanja, razvijamo njihovu svijest o odgovornosti spram svoga rada i rada drugih. Pokušale smo im pomoći iskusiti nedoumice objektivnoga ocjenjivanja svakoga pojedinca.

Usporedivši prednosti i nedostatke ove metode, zaključile smo da je onih prvih više nego drugih.

Učenici se više uključuju u rad jer su svjesni da rezultat cijele grupe, a time i ocjene svakog pojedinca zavisi o predanosti svakoga pojedinca. Učenici također razvijaju vještine suradnje, koordinacije i organizacije, a time se poboljšava dinamika razreda. Osim toga, većina učenika nauči kako pomoći i pružiti podršku jedni drugima te kako se oduprijeti lošem utjecaju "problematičnih" učenika. Uz to, vjerujemo da ovakav rad razvija cijelu osobnost učenika zato što mu omogućava poboljšati višestruku inteligenciju, prije svega interpersonalnu i intrapersonalnu.

Ključne riječi: grupno ocjenjivanje, samoocjenjivanje

Uvod

Ocjenjujete li rado? Puno učenika misli da u tome uživamo i ne vjeruju nam baš ako tvrdimo suprotno. Tek kada ih stavimo u našu situaciju mogu iskusiti osjećaje i sumnje koje imamo prilikom ocjenjivanja.

Uvijek se trudimo podupirati naše učenike da razmjenjuju svoje ideje i mišljenja i na taj način uče, ne samo od nas, njihovih učitelja, nego i jedni od drugih. Stoga nastojimo u razredu često koristiti različite vrste grupnoga rada: projekti, međusobno poučavanje, zajedničke prezentacije itd. Kada smo s našim učenicima podijelili odgovornost poučavanja, željele smo da aktivno sudjeluju, i u procesu ocjenjivanja.

Za cilj smo si postavile pronaći metodu ocjenjivanja grupnoga rada u kojoj će i učitelj i učenik ocjenjivati, ne samo konačni proizvod grupnoga rada, već i proces stvaranja konačnoga proizvoda.

Kako postići objektivnost ocjenjivanja, to pitanje uvijek opterećuje učitelje. Pritužbe nekih učenika da nisu objektivno ocijenjeni navelo nas je na

* Vlatka Ivić, lektorica, Filozofski fakultet, Osijek
Aleksandra Pavličević, prof., II. gimnazija, Osijek

razmišljanje kako poboljšati tehnike ocjenjivanja. Počele smo eksperimentirati s međusobnim ocjenjivanjem. Tražile smo u početku da učenici zajedno s nama ocjene samo konačni proizvod rada svojih kolega (poster, prezentaciju, sastavak i slično). Budući da radimo u školi, od nas se očekuje da učestalo ocjenjujemo naše učenike ocjenama od 1 do 5. Ova nam se skala ponekada činila suviše ograničenom da bismo mogle objektivno ocjenjivati.

Također smo bile svjesne, da ako svi učenici u grupi dobiju jednaku ocjenu, zato što je zajednički proizvod njihova rada bio tako ocijenjen, to isto nije dovoljno objektivno jer ne sudjeluju svi učenici jednako aktivno u cijelom procesu stvaranja.

Istovremeno smo znale da ne možemo same pokušavati ocijeniti njihov trud i sudjelovanje tijekom rada zato što imamo samo djelomičan uvid u to što se događalo u grupi, kako su učenici podijelili zaduženja, tko je ispunio svoje obveze, a tko nije. Stoga smo zatražile od članova pojedine grupe da se međusobno ocijene, ali ipak je objektivnost ocjena bila upitna jer su one često bile vrlo visoke i jednake za sve članove grupe.

Uzevši u obzir sve navedeno, odlučile smo istražiti mogućnosti kako doći do metode ocjenjivanja grupnoga rada. Ideja je bila da i učitelj i učenici imaju jednaki udjel u ocjenjivanju proizvoda grupnoga rada po kriterijima koji su prije toga zajednički postavljeni, a da učenici nakon toga međusobno ocjenjuju rad unutar svoje grupe, što je također zasnovano na kriterijima koji su im poznati. Bile smo uvjerenе da, ako učinimo naše učenike aktivnima u procesu ocjenjivanja, povećat ćemo njihovu svijest o odgovornosti prema vlastitomu radu, kao i prema radu drugih. Htjele smo im pomoći da iskuse dogovornost za objektivno ocjenjivanje svake osobe pojedinačno. Za kraj smo planirale upitnik s namjerom da saznamo što naši učenici u konačnici misle o cijelome projektu.

Metodologija

Budući da podučavamo u istoj školi, odlučile smo provesti istraživanje u svojim razredima u kojima predajemo engleski jezik. Ukupan broj učenika koji je sudjelovao u istraživanju iznosi 140. Projekt smo počele krajem ožujka, a završela ga sredinom lipnja 2001.

Prije nego su učenici počeli raditi u grupama, objasnile smo im što će im biti zadatak, ali smo im uz to rekle da će na kraju morati vrjednovati rad svojih kolega. Objasnile smo im način ocjenjivanja, dogovorile s njima skalu ocjenjivanja te zatražile da razmisle o kriterijima po kojima će ocjenjivati. Prvo smo pilotirale kraći projekt koji je bio baziran na tekstu iz udžbenika i provele suradničko ocjenjivanje. Nakon toga smo usporedile rezultate, razmotrile još jednom metodu te ju prilagodile. Zatim smo prišle izradi većega i dugotrajnijega projekta, a nakon toga suradničkomu ocjenjivanju. Nakon proučavanja rezultata izradile smo upitnik. Nakon provedenoga upitnika usporedile smo rezultate i odlučile se za daljnju primjenu ove metode.

Ovako se sve odvijalo:

Korak 1

Kada su učenici završili grupni rad na projektu, prije nego će početi prezentirati rezultate svoga rada, podsjetile smo ih na metodu ocjenjivanja i razgovarale s njima o kriterijima koje bi trebali primjenjivati dok budu vrjednovali radove. Kriteriji im u ovoj fazi nisu bili još sasvim jasni i nisu ih mogli baš precizno odrediti. Istovremeno su željeli probati novu metodu ocjenjivanja i rekli su da će moći dati ocjene na osnovu svoga «unutarnjega osjećaja».

Opis metode

Nakon što su grupe završile svoj zadatak, morale su prezentirati rezultate svoga rada drugima grupama kako bi ih one mogle ocijeniti. Grupe si međusobno daju bodove (30-60 bodova). Grupa ne boduje svoju prezentaciju. Cijela grupa zajedno odlučuje koliko će bodova dati drugima grupama. Mogu dati 30, 35, 40, 45, 50, 55 ili 60 bodova. Učenici su upozoreni da trebaju težiti objektivnosti. Nakon što su grupe ocijenile jedna drugu od ukupnoga broja bodova, izračunale smo prosjek za svaku grupu. Učiteljica je, također svakoj grupi dala bodove. Ovi bodovi su pribrojani prosjeku za svaku grupu i na taj se način došlo do novoga prosjeka koji je bio konačni rezultat za svaku grupu.

$$\frac{\text{Ge1} + \text{Ge2} + \text{Ge3} + \text{GeN}}{\text{N}} + \text{Te} = \text{KONAČNI REZULTAT} \quad \text{Ge} = \text{ocjena grupe} \quad \text{Te} = \text{učiteljeva ocjena}$$

2

Primjer.

Grupa	1. učiteljeva ocjena	Ocjene grupa	2. prosjek grupe	Konačni rezultat grupe = (1+2) : 2
Grupa 1	40	50+55+45	50	45 bodova
Grupa 2	60	60+55+60	60	60 bodova
Grupa N	30	40+30+50	40	35 bodova

Svaku smo grupu tada zamolile da svoj konačni rezultat raspodijele svim članovima svoje grupe uzimajući u obzir uloženi trud prilikom rada na projektu i stvaranja rezultata rada. Zbroj individualnih bodova svih članova grupe mora biti jednak konačnom rezultatu. Individualni bodovi moraju biti cijeli brojevi.

Ako grupa želi, bodovi se mogu dijeliti anonimno, a učitelj onda izračuna prosjek za svakoga pojedinoga učenika.

Primjer.

Konačni rezultat grupe = 49 bodova						
	Dobiveni bodovi					Prosjek i ocjena
	Učenik 1	Učenik 2	Učenik 3	Učenik 4	Učenik 5	
Učenik 1	10	+10	+10	+10	+10	10 = 10 bd = 4
Učenik 2	10	+9	+9	+9	+9	9,2 = 9 bd = 3
Učenik 3	10	+10	+10	+10	+10	10 = 10 bd = 4
Učenik 4	10	+12	+12	+12	+12	11,6 = 12 bd = 5
Učenik 5	9	+8	+8	+8	+8	8,2 = 8 bd = 3
	49	49	49	49	49	

Učitelj zatim bodove pretvori u ocjene prema prethodno dogovorenoj skali ocjenjivanja.

Npr.

Skala ocjenjivanja **pojedinačno za učenike u grupi od 5 članova:**

>12 bd	=	odličan (5)
11, 10 bd	=	vrlo dobar (4)
9, 8 bd	=	dobar (3)
7, 6 bd	=	dovoljan (2)
5> bd	=	nedovoljan (1)

Korak 2

Nakon pilotiranja projekta, ponovo smo preispitale metodu. Dogovorile smo se da uvedemo negativne bodove za grupe koje ometaju druge grupe tijekom njihovih prezentacija. Kazna je 1-5 negativnih bodova na konačni rezultat grupe. Tako smo riješile problem moguće nediscipline tijekom ovih sati. Također smo prilagodile skalu ocjenjivanja za pojedinačne bodove.

Razmislile smo i o veličini grupa i zaključile da bi trebao biti jednak broj učenika u svakoj grupi, ako je ikako moguće (4 do 5 učenika u grupi je najbolje). Odlučile smo što činiti ako ne može biti jednak broj učenika u svakoj grupi ili ako je jedan ili više učenika odsutno tijekom rada u grupi.

Korak 3

U sljedećoj fazi istraživanja ponovo smo iskušale metodu na opsežnijem projektu. Tada su već učenici bili upoznati s metodom i predložili su puno objektivnije kriterije. Ponovo smo se sastale, proučile rezultate i napravile upitnik za učenike. (Dodatak 1)

Korak 4

Nakon što smo provele upitnik, usporedile smo rezultate i proučile ih. Razgovarale smo o prednostima i nedostacima ove metode i zaključile da je bilo korisno probati takvu metodu ocjenjivanja, ali smo također uvidjele što bismo ubuduće mogle promijeniti. Također smo se dogovorile da ćemo nastaviti primjenjivati ovu metodu prilikom ocjenjivanja rada na projektima.

Rezultati

Mislimo da se pomoću ove metode može poboljšati ocjenjivanje grupnoga rada. Dostignuta je viša razina objektivnosti, poglavito u prvom dijelu – ocjenjivanje rezultata grupnoga rada. Ocjene učenika često su se poklapale s ocjenama učitelja. U nekim slučajevima učenici su bili čak stroži od učitelja. To može značiti da su učenici objektivniji ili manje opterećeni prethodnim dojmovima, ali su ponekad na njihovu ocjenu utjecali osobni razlozi. Tijekom razdiobe bodova unutar svoje grupe, učenici su bili manje sigurni i manje objektivni. Nastojali su izbjeći dati vrlo nizak broj bodova nekim kolegama kako ovi ne bi dobili lošu ocjenu. Tek kada su shvatili da će oni koji su bili najmarljiviji i najpožrtvovniji biti na gubitku snizili su bodove onima manje marljivima. Samo se nekoliko učenika pokazalo sebično jer su kalkulirali kako dobiti najbolju moguću ocjenu. Tijekom pilotiranja projekta nekoliko je učenika dobilo nedovoljnu ocjenu jer su odbili surađivati sa svojom grupom, ali su već u sljedećem projektu radili marljivo kako ne bi ponovo razočarali svoje kolege. Učenici su uglavnom dobili odlične, vrlo dobre i dobre ocjene u drugoj fazi projekta.

Evo kako su ocjene bile raspodijeljene među 140 učenika:

44 odličan (31.43%)
 66 vrlo dobar (47.14%)
 28 dobar (20%)
 2 dovoljan (1.43%)

Komentar o upitniku:

Odgovori na pitanja pokazali su da je 65% učenika razumjelo metodu ocjenjivanja u potpunosti, a samo 3% je bilo zbunjeno. Iznenađenje nam je bilo da je čak 51% učenika priznalo da su učitelji bili objektivniji nego učenici, 26%

misli da su učenici i učitelj podjednako objektivni, dok 22% misli da su učenici bili objektivniji.

Kada smo razgovarale o kriterijima ocjenjivanja konačnoga proizvoda grupnoga rada, učenici su naveli sljedećih šest kriterija kao najvažnije:

1. koliko je zadatak dobro obavljen	(79.29%)
2. prezentacija ne smije biti ni preduga ni prekratka	(68.57%)
3. broj navedenih činjenica	(67.86%)
4. tečni govor	(60.71%)
5. opće znanje izlagača	(57.86%)
6. vizualni materijali koji prate prezentaciju
(posteri, prozirnice, brošure)	(54.29%)

Učenici su naveli šest kriterija za ocjenjivanje svojih kolega:

1. koliko su marljivo sudjelovali u radu	(87.86%)
2. koliko su vremena utrošili radeći na zadatku	(67.14%)
3. koliko su dobro razumjeli zadatak	(64.29%)
4. koliko dobro govore engleski jezik	(60%)
5. koliko su zadatka sami izveli	(57.86%)
6. koliko su im dobre organizacijske sposobnosti	(52.86%)

Oko 40% učenika kaže da im nije predstavljalo teškoću ocjenjivati svoje kolege, a ostatak se osjećao malo nelagodno tijekom ocjenjivanja, a neki od njih to uopće nisu voljeli. Osim toga, polovica učenika bila je zadovoljna ocjenom koju je dobila, oko 30% bilo je nezadovoljnih, a ostali nisu bili sigurni. Većina je učenika rekla da su pokušali biti što je moguće objektivniji, a samo je nekoliko njih priznalo da je sebi dalo bolju ocjenu ili snizilo ocjenu onim učenicima koje ne vole. Iako su učenici prethodno rekli da ovo nije objektivna metoda ocjenjivanja, oko 50% njih ustvrdilo je da su dobili objektivnu ocjenu, a samo 14% njih smatralo je da su dobili nižu ocjenu od one koju zaslužuju. Ostali nisu bili sigurni ili su mislili da su dobili višu ocjenu nego zaslužuju. 28% učenika ne bi voljelo više sudjelovati u ovakvom ocjenjivanju, ali njih 72% reklo je da bi željeli ponovo ovako biti ocijenjeno u grupnom radu, a neki od njih predložili su ponekada takvo ocjenjivanje i u drugim, kao što su drugi strani jezici, povijest, hrvatski jezik, psihologija i druge društvene znanosti.

Diskusija

Nakon što smo usporedile prednosti i nedostatke ove metode, zaključile smo da ima više dobrih nego loših strana.

Ne samo da ova metoda pridonosi samomu ocjenjivanju, nego i samomu procesu učenja. Učenici se više uključuju u rad jer postoji svijest da rezultati rada cijele grupe, pa s tim i svakog pojedinca, ovise o predanosti svakoga

člana grupe. Zahvaljujući ozbiljnijoj uključenosti u rad, bolja je kvaliteta stečenoga znanja i dugoročnoga pamćenja. Učenici također razvijaju vještine suradnje, koordinacije i organizacije i na taj način se poboljšava razredna dinamika. Osim toga, većina učenika uči kako pomoći i podržati jedni druge te kako se oduprijeti lošem utjecaju problematičnih učenika. Štoviše, mislimo da ovakav način rada razvija cijelu osobnost učenika omogućujući mu da poboljša svoju višestruku inteligenciju, naročito interpersonalnu i intrapersonalnu inteligenciju.

Osim toga, učitelj više nije jedini koji treba brinuti o složenom poslu ocjenjivanja. Učenici dijele odgovornost za svoje ocjene i postaju svjesni svih okolnosti koje onaj koji ocjenjuje mora uzeti u obzir ako želi objektivno ocjenjivati. Učenicima je dana sloboda da sami utvrde kriterije po kojima žele biti vrjednovani i očekuje se da ih poštuju.

Kada govorimo o nedostacima metode, uvidjele smo da je dio učenika još uvijek pod velikim utjecajem «tradicionalnoga obrazovanja». Navikli su na autoritativne učitelje koji odlučuju što će se učiti, kako će se učiti i koju količinu činjenica svaki učenik treba znati za određenu ocjenu. Takvi se učenici boje sami odlučivati o svom učenju i ne osjećaju se kompetentnima ocjenjivati jedni druge. Način da se takav stav učenika nadiđe jest taj da ih se uključi u proces učenja i podijele odgovornosti. Učitelj treba biti otvoreniji za učenikove potrebe i poticati pozitivne odnose.

Drugi problem s kojim smo se susrele jest kako formirati grupe. Je li prihvatljivo da učenici sami biraju s kim će raditi i na taj način postignu opuštene i ugodne radne uvjete ili učitelj treba sam formirati grupe i na taj način napraviti grupe ravnopravnijima po znanju i potencijalima? Ako odaberemo prvi način, uvijek se dogodi da ima učenika koji nisu baš rado prihvaćeni u grupama, a to je situacija koju bismo trebali nastojati izbjeći. Najbolji izlaz je pokušati kombinirati, i prvi i drugi način, ako je moguće. Ali, to je problem vezan za grupni rad općenito, tako da nije od posebne važnosti za našu temu.

Konačno, postoji još jedna stvar koju smo primijetile. Tečnost govora vrlo često zavede ocjenjivače i skrene pozornost s kvalitete izvršenoga zadatka. Iako su neki učenici marljivo radili i dobro izvršili zadatke, njihov strah od izražavanja u engleskome jeziku donio je grupi manje bodova, a kroz to i niže ocjene.

Zaključak

Iako se ova metoda ocjenjivanja čini prilično složenom i potrebne su joj neke prilagodbe prilikom izvođenja u razredu, zaključile smo da ćemo je i dalje primjenjivati u slučaju rada na projektima. Istraživanje je pokazalo da je i dalje lakše ocjenjivati rezultat rada, nego sam proces rada, ali su barem učenici postali svjesni da se njihova uključenost i trud također uzimaju u obzir.

9. Što mislite tko je kriv ili zaslužan za ocjenu koju ste dobili? (poredajte od 1 do 5)

- vi
- učitelj
- drugi učenici
- vaši roditelji
- okolnosti

10. Koliko često mislite da bi vas se trebalo ocjenjivati?

- a) svaki sat
- b) povremeno tijekom polugodišta
- c) nakon svake nastavne cjeline
- d) na kraju polugodišta

11. Kakvu metodu ocjenjivanja najviše volite?

- a) tradicionalnu
- b) samoocjenjivanje
- c) suradničku (učitelj i učenik)

12. Bi li trebalo potpuno napustiti klasičnu metodu ocjenjivanja od 1 do 5?

- a) da
- b) ne

Ako vam je odgovor «da» što predlažete umjesto klasične metode?

Dodatak 2

UPITNIK O SURADNIČKOM OCJENJIVANJU

1. Jeste li razumjeli na koji ste način ocjenjivali rad jedni drugih?
 - a) bilo mi je jasno
 - b) malo me zbunjivalo
 - c) teško sam ga razumio
2. Mislite li da je ovakva metoda ocjenjivanja više ili manje objektivna u usporedbi s onom kada vas učitelj ocjenjuje?
 - a) manje objektivna
 - b) jednako
 - c) objektivnija
3. Što mislite da bi trebalo ocjenjivati u vašim prezentacijama? (navedite prvih pet)
 - koliko je dobro zadatak obavljen
 - broj prezentiranih činjenica
 - da prezentacija nije ni predugačka, ni prekratka
 - što dulja prezentacija, to bolje
 - tečni govornici
 - opće znanje izlagača
 - vizualni materijali koji prate prezentaciju (poster, prozirnice, brošure)
 - način izvođenja prezentacije
 - vaš osobni stav prema izlagaču
 - drugo: _____
4. Kako ste se osjećali kada ste morali ocjenjivati svoje kolege?
5. Kako ste se osjećali kada ste čuli koju ocjenu ste dobili od svojih kolega?
6. Koji je bio vaš kriterij po kojem ste ocjenjivali vaše kolege iz grupe? (Navedite prvih pet)
 - koliko dobro govori engleski jezik
 - koliko je truda uložio tijekom rada
 - koliko je vremena uložio tijekom rada
 - koliki je dio zadatka izveo
 - koliko je dobar organizator
 - koliko je dobro razumio zadatak
 - koliko mislite da je inteligentan
 - pokušao sam tako podijeliti ocjene da svi u grupi dobiju jednak ili gotovo jednak broj bodova
 - kakav je status osobe unutar grupe (koliko je popularan)
 - pokušao sam pomoći mom dobrom prijatelju da dobije bolju ocjenu
 - pokušao sam sniziti ocjenu učeniku kojeg osobno ne volim
 - drugo: _____

7. Kada ste sebi određivali bodove unutar svoje grupe jeste li dali sebi
 - a) bolju ocjenu od one za koju mislite da ste zaslužili
 - b) trudili ste se biti koliko je moguće objektivni
 - c) lošiju ocjenu od one koju ste zaslužili
8. Jesu li ocjene koje ste dobili od drugih
 - a) niže nego ste zaslužili
 - b) objektivne (kakvu ste i zaslužili)
 - c) više nego ste zaslužili
 - d) drugo (nekad niže, nekad više, nekad objektivne)
9. Želite li na ovaj način biti ocjenjivani i sljedeće godine?
 - a) ne
 - b) jednom ili dvaput
 - c) češće
10. Biste li željeli biti ovako ocjenjivani i iz drugih predmeta?
11. Imate li neke druge komentare ili sugestije?

LITERATURA

- Andrilović, Čudina (1988.), Psihologija učenja i nastave, Školska knjiga: Zagreb.
- Brajša, Pavao (1994.) Pedagoška komunikologija, Školske novine: Zagreb.
- Grgin, Tomislav (1999.), Školsko ocjenjivanje znanja, Naklada Slap: Jastrebarsko.
- Matijević, Milan (2004.), Ocjenjivanje u osnovnoj školi, Tipex: Zagreb.
- Pastuović, Nikola (1999.), Edukologija, Znamen: Zagreb.
- Petrović, Elvira (1988.), Teorija nastave stranih jezika, Školska knjiga: Zagreb.
- Prijedlog izmjena i dopuna pravilnika o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj školi, gimnazijama, te općeobrazovnih predmeta u strukovnim i umjetničkim školama
- Managing evaluation and innovation in language teaching. Longman, London and New York, 1998.
- Evaluating second language education. Cambridge University Press, Cambridge, 1996.
- www.dadalos.org/coe/Dio1. 13.3.2007.

SUMMARY

HOW TO SHARE THE GUILT, OR ACTIVE EVALUTATION OF GROUP WORK

In our work we wanted to design a method of evaluating group work where both the teacher and the students would be grading not only the final result of the work, but also the whole process of creating the outcome. We felt that by making our students active in the evaluation process we would raise their awareness of the responsibilities towards their own work and the work of the others. We also tried to help them experience the concerns of objective evaluation of every person individually.

Having compared the advantages and disadvantages of this method we concluded that the former outnumber the latter.

There is more involvement in the work because there is awareness that the results of the whole group, and thus the individual marks depend on each person's commitment. The students also develop co-operational, co-ordination and organisational skills and the class dynamics changes for the better. Besides, most of the students learn how to help and support each other and how to resist the bad influence of the "trouble makers". What's more we feel that this kind of work develops the whole personality of the student enabling her/him to use and improve their multiple intelligences, especially inter- and intrapersonal intelligence.

Key words: group evaluation, self-evaluation

Primljeno: 27. ožujka 2007.